

Veiligheid en gezondheid in het onderwijs

Inleiding

In onderwijsinstellingen liggen dezelfde gevaren op de loer als in andere werksituaties, maar hier bevinden zich ook nog studenten en leerlingen. Deze mensen kunnen kwetsbaar zijn, omdat ze jong en onervaren zijn en vaak geen weet hebben van de gezondheids- en veiligheidsgevaren waaraan ze zijn blootgesteld. Ze kunnen ook zelf een gevaar vormen.

Veiligheids- en gezondheidsbeheer

Werkgevers zijn verplicht alle veiligheids- en gezondheidsrisico's die hun werknemers lopen te evalueren en actie te ondernemen om deze te voorkomen of te beheersen ⁽¹⁾. Dit proces kan worden uitgesplitst in een aantal stappen:

- plan de risicobeoordeling in overleg met het personeel;
- inventariseer de gevaren;
- bepaal wie schade kan oplopen, hoe en waar;
- beoordeel de risicograad en stel maatregelen vast;
- tref maatregelen ter uitbanning of vermindering van het risico;
- houd toezicht op de getroffen maatregelen en evalueer ze.

In dit factsheet worden enkele veel voorkomende gevaren en risico's in onderwijsinstellingen beschreven en tevens een aantal suggesties gedaan om deze te voorkomen. Gezien de omvang van de sector en de beknoptheid van deze brochure kunnen echter niet alle gevaren worden behandeld.

Zo komen bijvoorbeeld excursies en buitenschoolse activiteiten (als sport) hier niet aan de orde, maar moeten wellicht in de risicobeoordeling worden meegenomen ⁽²⁾.

Een veilige werkomgeving

In een onderwijsinstelling moet op een veilige en gezonde manier kunnen worden gewerkt en gestudeerd. Daarom moet in een risicobeoordeling worden gekeken naar het ontwerp, de inrichting en de opzet van de werkomgeving. Grote zorgvuldigheid moet worden betracht in instellingen voor kwetsbare groepen (bijv. kleine kinderen) en er moet ook rekening worden gehouden met de behoeften van gehandicapten.

Vijf aandachtspunten

- Klaslokalen, lerarenkamers, keukens of andere arbeidsplaatsen binnen het gebouw moeten naar behoren geventileerd en verlicht zijn. Er moet voldoende ruimte zijn, met de juiste vochtigheidsgraad en het moet er schoon zijn.
- Voor eventuele voertuigen die zich op het schoolterrein begeven, moet zijn voorzien in duidelijke bewegwijzering. Indien mogelijk moeten voetgangers en rijdend verkeer van elkaar worden gescheiden.
- Vloeren moeten goed worden onderhouden en altijd schoon zijn, om het risico van glij- en struikelpartijen te beperken.
- Speciale zorg moet worden besteed aan bescherming tegen valpartijen van bijvoorbeeld balkons en in trappenhuizen. Ter bescherming van heel kleine kinderen kan het nodig zijn hoekranden extra te beschermen.
- Transparante ramen en deuren moeten duidelijk gemarkeerd zijn en van passend materiaal zijn vervaardigd.

Glij- en struikelpartijen

Glij- en struikelpartijen komen het meest voor en in scholen waar veel jongeren circuleren in een betrekkelijk kleine ruimte is het risico groter dan in andere situaties. De oorzaken hiervan worden geacht noodzakelijk onderdeel te vormen van de risicobeoordeling. Deze kunnen worden onderverdeeld naar risicofactor ⁽³⁾:

- de omgeving (bijv. de vloeren);
- verontreiniging (bijv. gemorst water op deze vloeren);
- de werkorganisatie (bijv. er is geen schoonmaakdienst);
- het schoeisel; en
- individuele gegevens (bijv. er zijn werknemers met een bepaalde handicap).

Onderhoud

Bij het onderhoud en de reparatie van schoolgebouwen kunnen externe contractanten zijn betrokken. Met het oog op de veiligheid van zowel het personeel als de leerlingen is het van belang dat de school en de contractant helder communiceren. Contractanten moeten zich bewust zijn van de extra risico's die werkzaamheden in scholen en andere onderwijsinstellingen meebrengen. Tevens moet het schoolpersoneel worden geïnstrueerd in de maatregelen die moeten worden getroffen om leerlingen van de bouwplaats weg te houden.

Leveranties van goederen moeten worden gepland op tijdstippen dat er geen leerlingen het schoolgebouw betreden of verlaten, om het risico van ongelukken met bestelauto's e.d. terug te brengen.

Ook moet worden gekeken naar alle werkzaamheden in verband met het dagelijks onderhoud, zoals schoonmaakwerkzaamheden en kleine reparaties. Personeel en leerlingen moeten worden beschermd tegen specifieke gevaren (bijv. toxische schoonmaakmiddelen). Veilige opslag van producten en materieel kan van bijzonder belang zijn.

Brandveiligheid en rampenplan

In iedere onderwijsinstelling moeten aangepaste maatregelen voor brandbestrijding worden getroffen. De evacuatieprocedures moeten regelmatig worden getest, de ontsnappingsroutes duidelijk aangegeven en het brandblusmateriaal en soortgelijke uitrusting geïnspecteerd. Er moeten noodscenario's bestaan voor situaties als ongelukken in schoolwerkplaatsen en op speelpleinen.

Veiligheid en gezondheid in laboratoria en werkplaatsen

In laboratoria en werkplaatsen lopen leerlingen waarschijnlijk het grootste risico, omdat ze daar in contact komen met gevaarlijke stoffen en machines. Het soort gevaar en de risicograad zullen in hoge mate afhangen van het niveau van onderricht, maar in alle gevallen geldt het volgende:

- schriftelijke instructies moeten duidelijk zichtbaar zijn weergegeven en de veiligheidsvoorschriften moeten nadrukkelijk onder de aandacht worden gebracht;
- veiligheidsinstructies moeten mondeling worden gegeven en aan het begin van ieder experiment worden meegegeed;
- leraren moeten het goede voorbeeld geven door alle veiligheidsmaatregelen in acht te nemen;
- er moet permanent voldoende toezicht zijn;

⁽¹⁾ Richtlijn 89/391/EEG van de Raad van 12 juni 1989 betreffende de tenuitvoerlegging van maatregelen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers op het werk, omgezet in nationale wetgeving van alle lidstaten.

⁽²⁾ Zie Facts 45 — Organisatie van veiligheid en gezondheid in het onderwijs.

⁽³⁾ Education information sheet 2 — Preventing slip and trip incidents in the education sector. Health and Safety Executive, Verenigd Koninkrijk.
<http://www.hse.gov.uk/pubns/edis02.pdf>

- allen die een machine bedienen moeten volledig op de hoogte zijn van de gebruiksaanwijzing en van alle eisen op het gebied van onderhoud, gezondheid en veiligheid;
- er moeten passende persoonlijke beschermingsmiddelen en werkkleding worden gedragen;
- machines en gereedschap moeten regelmatig worden gecontroleerd en onderhouden;
- gevaarlijke stoffen, gereedschap en uitrusting moeten veilig worden opgeslagen ter bescherming tegen ongeoorloofd gebruik;
- het laboratorium/de werkplaats moet schoon worden gehouden en alle technische middelen moeten goed worden onderhouden;
- er moet zijn voorzien in passende middelen voor eerste hulp, zoals nooddouches, voor gebruik in noodgevallen.

Nationale wetgeving op basis van Richtlijn 94/33/EG van de Raad van 22 juni 1994 betreffende de bescherming van jongeren op het werk kan ook van toepassing zijn, vooral waar werkervaringsprogramma's lopen.

Spier- en skeletaandoeningen

Het manueel hanteren van lasten omvat het verplaatsen van zware lasten met de hand of met spierkracht en zou vermeden moeten worden. In de onderwijssector is er een bijzonder risico van letsel waar kinderen worden opgetild. Als gevolg van slecht ergonomisch ontwerp van de werkplaatsen en werkstations (bijv. bij langdurig computerwerk op de schooladministratie) kunnen arbeidsgebonden aandoeningen van de bovenste ledematen ontstaan.

De Europese preventieaanpak ^(*)

- Vermijd risico's van spier- en skeletaandoeningen (RSS).
- Evalueer de RSS-risico's die niet kunnen worden vermeden.
- Bestrijd ze aan de bron.
- Pas de werkzaamheden aan de individuele werknemer aan.
- Houd rekening met de ontwikkeling van de techniek.
- Vervang wat gevaarlijk is door dat wat niet gevaarlijk of minder gevaarlijk is.
- Plan een samenhangend allesomvattend preventiebeleid.
- Maatregelen voor collectieve preventie hebben voorrang boven maatregelen voor individuele bescherming.
- Geef passende instructies aan de werknemers.

Stress

Stress op het werk ontstaat wanneer de eisen die de werkomgeving stelt, het vermogen van de werknemer hiermee om te gaan te boven gaan. Stress is geen ziekte, maar kan wel uitmonden in een geestelijke of lichamelijke aandoening. Stress op het werk is een symptoom van een organisatorisch probleem en geen individuele tekortkoming. Uit rapporten blijkt dat meer dan een kwart van de beroepsbevolking in de Europese Unie gelooft dat stress op het werk gevolgen heeft voor de gezondheid ^(*). Een zware werklast kan bijdragen tot deze vorm van stress.

Zeven maatregelen om stress te voorkomen

- Adequate risicoanalyse
- Grondige planning van preventieve acties
- Combinatie van op het werk en op de werknemer gerichte maatregelen
- Contextspecifieke oplossingen
- Professioneel interventiepersoneel
- Effectief sociaal overleg, partnerschap en betrokkenheid van de werknemers
- Duurzame preventie en steun van de directie

^(*) Grondslag: Richtlijn 89/391/EEG van de Raad van 12 juni 1989.

^(*) Derde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden 2000, Europese Stichting tot verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden, Dublin.

Agressie (geweld)

Agressie (geweld) op het werk is ieder incident waarbij iemand, in zijn werksituatie, wordt misbruikt, bedreigd of aangevallen en dat diens veiligheid, gezondheid, welbevinden of werkprestaties in gevaar brengt. Het gaat hier om beledigingen, bedreigingen, lichamelijk of psychologisch geweld door mensen van buiten de organisatie tegen een werknemer geuit of uitgeoefend. De agressie kan bijvoorbeeld racistisch of seksueel getint zijn. Mensen die in de onderwijssector werkzaam zijn kunnen ook het slachtoffer van agressie worden, omdat de daders hen zien als „vertegenwoordigers“ van het systeem.

School- en onderwijspersoneel loopt meer risico wanneer het bij de uitoefening van zijn beroep:

- rechtstreeks te maken heeft met leerlingen en/of hun ouders/verzorgers;
- laat of alleen moet werken;
- huisbezoeken of andere buitenschoolse bezoeken moet afleggen; of
- werkt met leerlingen die speciale behoeften hebben.

Pesterijen

Pesten kan worden omschreven als herhaald, onredelijk gedrag tegen een werknemer (groep werknemers) waardoor een risico voor diens veiligheid en gezondheid ontstaat. In tegenstelling tot agressie, die meestal van buitenaf komt, is pesten een verschijnsel dat zich onder collega's voordoet. Het kan het best worden tegengegaan door een organisatiecultuur te creëren met normen en waarden voor correcte omgang met elkaar en door verbetering van de psychosociale werkomgeving, bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat taken en functies duidelijk afgegrensd zijn.

Voor meer informatie

Zie voor de website van het Europees Agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk: <http://agency.osha.eu.int>

Zie voor de documentatie van het Agentschap over goede preventiepraktijken in het onderwijs: http://europe.osha.eu.int/good_practice/sector/education/

Factsheets van het Europees Agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk

Factsheets van het Agentschap zijn in alle Gemeenschapstalen beschikbaar en kunnen gratis worden gedownload van: <http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>

- Facts 4 — *Preventie van beroepsgebonden aandoeningen van het bewegingsapparaat*
- Facts 13 — *Succesvol management ter preventie van ongevallen*
- Facts 14 — *Preventie van glij- en struikelpartijen op het werk*
- Facts 22 — *Arbeidsgebonden stress*
- Facts 24 — *Geweld (agressie) op de werkplek*
- Facts 31 — *Praktische oplossingen voor werknemers ter bestrijding van stress op het werk en de onderliggende oorzaken*
- Facts 32 — *Aanpak van psychosociale problemen en vermindering van stress op het werk*
- Facts 45 — *Organisatie van veiligheid en gezondheid in het onderwijs*
- Facts 47 — *Preventie van agressie tegen school- en onderwijspersoneel.*